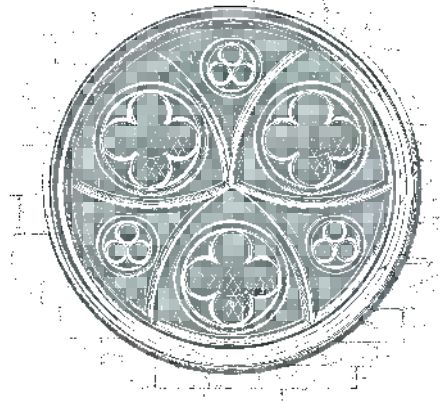

ĐỌC HIỂU
CÔNG TRÌNH
KIẾN TRÚC

HOW TO READ BUILDINGS: A CRASH COURSE IN ARCHITECTURAL STYLES

by Carol Davidson Cragoe

Text Copyright © Carol Davidson Cragoe 2008

Design Copyright © Ivy Press Limited 2008

All rights reserved.

ĐỌC HIỂU CÔNG TRÌNH KIẾN TRÚC

Tác giả: Carol Davidson Cragoe

Bản quyền tiếng Việt © Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam, 2024

Bản dịch tiếng Việt © Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam, 2024

Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam xuất bản, bìa mềm, tay gấp, 2024.

Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam - thành viên của Alpha Publishing Group.

CÔNG TY CP SÁCH OMEGA VIỆT NAM (OMEGA PLUS) thành lập tháng 9/2016 với định hướng xuất bản tri thức nền tảng trong lĩnh vực Khoa học Nhân văn, Khoa học Tự nhiên, Chính trị - Xã hội, Triết học, Nghệ thuật... Đến nay, chúng tôi đã xuất bản gần 300 đầu sách thuộc 7 tủ sách, bao gồm: Kinh điển, Sử Việt, Khoa học, Nhân vật Vĩ đại, Nghệ thuật, Tủ sách Đời người và Tủ sách Y sinh. Thông qua việc xuất bản các ấn phẩm có giá trị, mang hàm lượng tri thức cao, qua các hoạt động nhằm đưa tri thức hữu ích đến cộng đồng; Omega Plus mong muốn đóng góp theo cách riêng vào sự phát triển đang ngày càng mạnh mẽ của xã hội.

Không phần nào thuộc sở hữu của Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam và được chủ sở hữu nhượng quyền trong xuất bản phẩm này được phép sao chép, lưu trữ trong hệ thống truy xuất hoặc truyền đi dưới bất kỳ hình thức nào hoặc bằng bất kỳ phương tiện nào gồm điện tử, cơ khí, sao chụp, ghi âm hoặc mọi hình thức và phương tiện khác mà không có sự cho phép trước bằng văn bản của Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam. Chúng tôi luôn mong muốn nhận được những ý kiến đóng góp của quý vị độc giả để sách ngày càng hoàn thiện hơn.

Biên mục trên xuất bản phẩm của Thư viện Quốc gia Việt Nam

Cragoe, Carol Davidson

Độc hiểu công trình kiến trúc / Carol Davidson Cragoe ; Nguyễn Công Hiệp dịch. - H. : Dân trí ; Công ty Sách Omega Việt Nam, 2024.

- 260 tr. ; 19 cm

ISBN 9786044026381

1. Kiến trúc 2. Công trình kiến trúc

720 - dc23

DTL0192p-CIP

Góp ý về sách, liên hệ về bản thảo và bản dịch: info@omegaplus.vn

Liên hệ ebooks, hợp tác xuất bản & truyền thông trên sách: hoptac@omegaplus.vn

Liên hệ dịch vụ bản quyền, xuất bản, ký gửi và phát hành: dichvu@omegaplus.vn

Carol Davidson Cragoe

Nguyễn Công Hiệp dịch

ĐỌC HIỂU CÔNG TRÌNH KIẾN TRÚC

Cuốn sách được thiết kế như một khóa học nhanh về lịch sử và phong cách kiến trúc, giúp độc giả có những kiến thức cơ bản nhất để “hiểu” được những tòa nhà.

⊕ MEGAT

⊙ NHÀ XUẤT BẢN
DÂN TRÍ

1'9"35

1'8"2

1'0"4

10"366

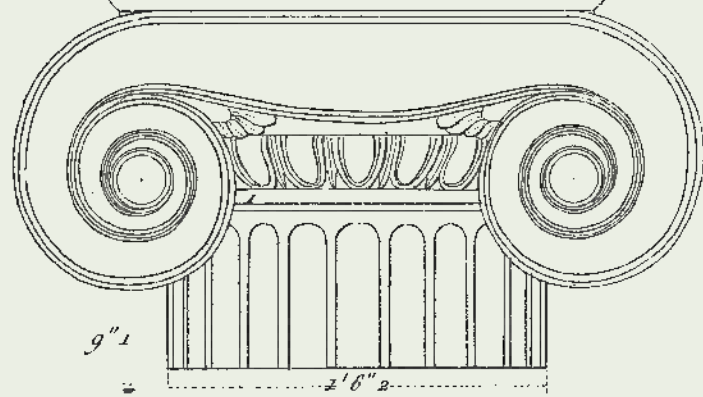
10"366

1'0"2

10"2

10"2

1'0"05

9"1

2'6"2

10"7

1'9"4

11"45

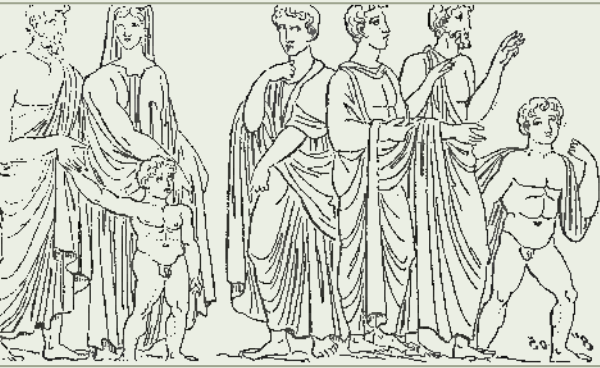
1'0"884

1'1"8

1'2"05

1'3"25

Mục lục

Giới thiệu	6
Các dạng công trình	10
Ngữ pháp của phong cách	22

Vật liệu	48
Cột và Đầu cột	74
Cuốn	88
Mái và Đầu hồi	102
Vòm	120
Mái vòm	132
Tháp	142
Cửa đi và Cổng mái hiên	156
Cửa sổ	176
Cầu thang	200
Lò sưởi và Ống khói	216
Trang trí	228

Chú giải thuật ngữ	246
Mục từ tra cứu	252

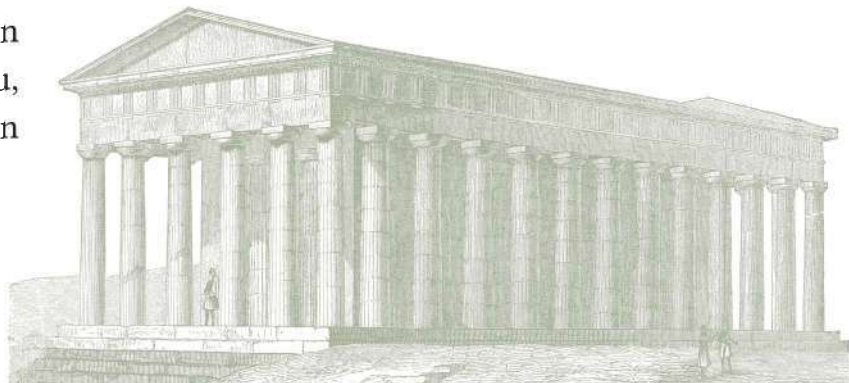
GIỚI THIỆU

Phần lớn chúng ta đi qua hàng trăm công trình kiến trúc mỗi ngày, thật dễ dàng nhận ra trong đó có những công trình trông khác biệt hay đặc biệt. Nhưng chúng khác nhau như thế nào? Chúng được xây dựng khi nào và tại sao? Cuốn sách này sẽ giúp bạn tìm ra câu trả lời cho các câu hỏi đó và cung cấp cho bạn những kỹ năng cần thiết để hiểu được các công trình kiến trúc. Bằng việc sử dụng các hình khắc chi tiết minh họa toàn bộ công trình và từng phần riêng biệt, bạn sẽ học được cách nhận diện các đặc trưng cơ bản của những cấu trúc đến từ mọi niên đại và thời kỳ, từ Hy Lạp cổ đại xuyên suốt tới ngày nay.

Kiến trúc – nghệ thuật của công trình – có ngôn ngữ của riêng nó và đọc hiểu các công trình kiến trúc cũng giống như việc đọc bất cứ ngôn ngữ nào: bạn cần hiểu các bộ phận cấu thành cơ bản trước khi bắt đầu, nhưng khi đã nắm chắc cấu trúc ngôn ngữ, bạn có thể đọc hiểu mọi thứ.

HÌNH PHẢI: Đền thờ Hephaestus, Athens, xây khoảng năm (k.) 449 TCN, sử dụng Thức Doric; công trình đã được chuyển đổi thành nhà thờ Cơ Đốc giáo vào thế kỷ 7.

Ba khía cạnh chính cấu thành ngữ pháp của ngôn ngữ kiến trúc là: các phong cách theo thời kỳ, các loại công trình khác nhau và các vật liệu cấu thành; cả ba điều này ảnh hưởng lớn đến việc công trình trông như thế nào, do vậy sẽ có các chương riêng trong sách này dành cho chúng. Trong cấu trúc ngữ pháp này, có một vốn từ vựng kiến trúc về mỗi bộ phận của công trình, bao gồm các thành phần như cột, lò sưởi, mái, cầu thang, cửa sổ và cửa ra vào. Các phần trang trí cũng là một bộ phận quan trọng của vốn từ đó. Và mỗi loại đều có chương riêng trong nội dung, nhưng như bạn sẽ nhận thấy, cấu trúc ngữ pháp của phong cách kiến trúc, loại công trình và các vật liệu cung cấp cho ta một khung gắn kết mà mỗi bộ phận riêng biệt khớp vào.

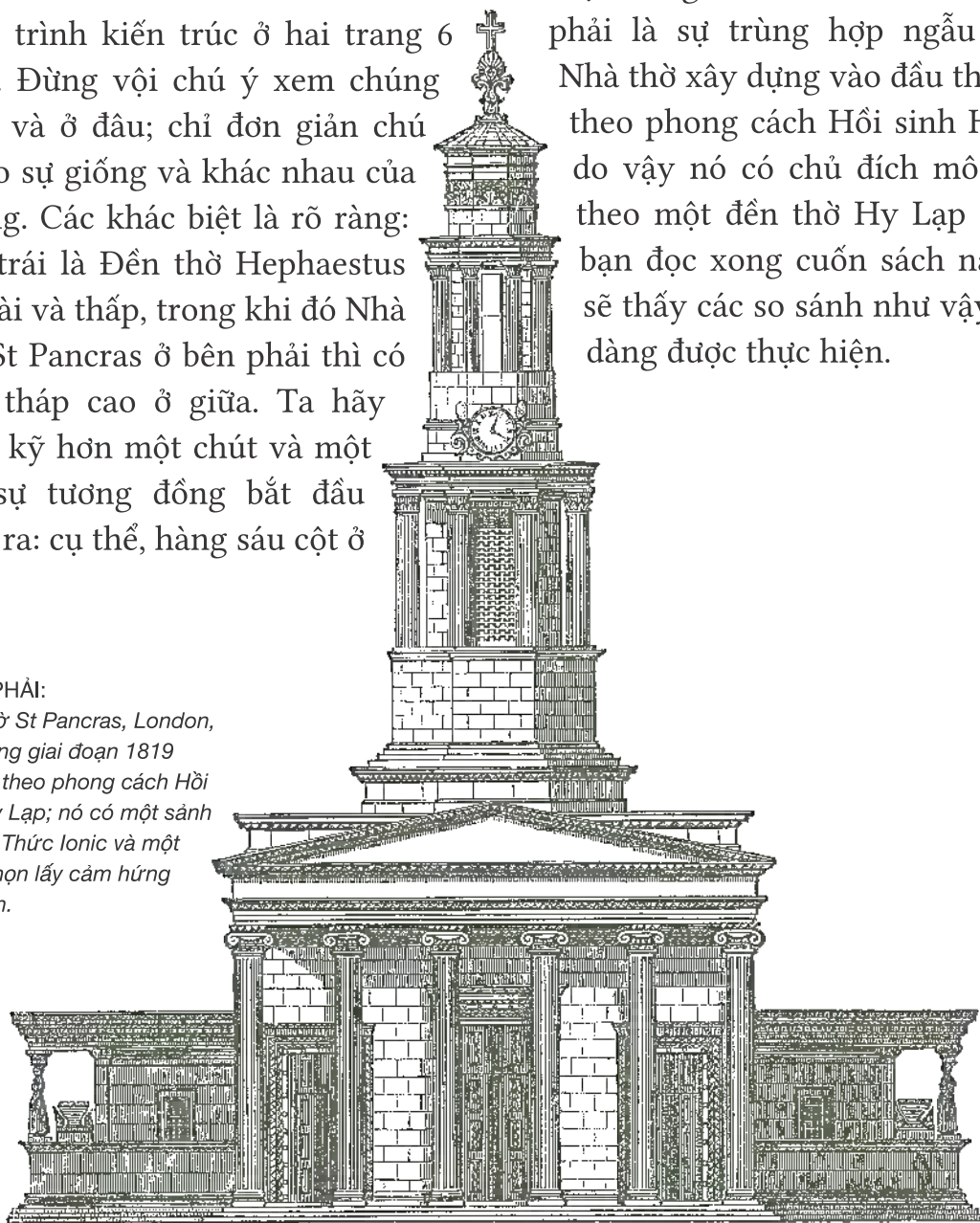

Đọc hiểu Kiến trúc

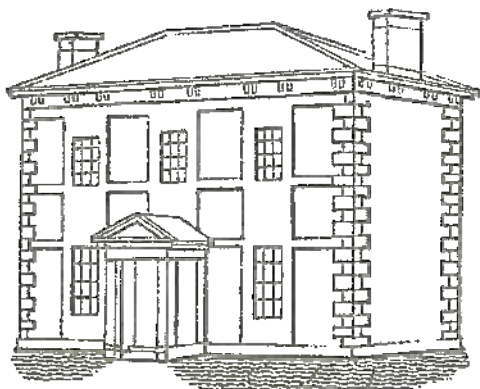
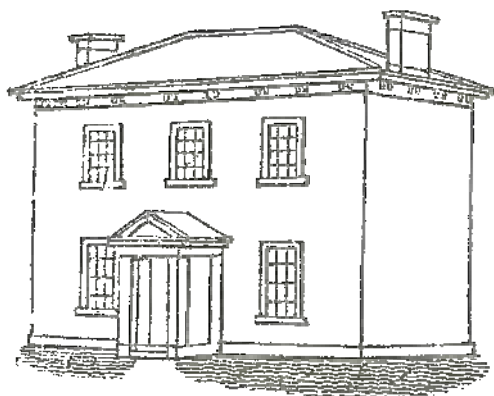
Trước khi chúng ta bắt đầu các phần riêng biệt, hãy cùng xem một ví dụ cho thấy ngôn ngữ kiến trúc gắn kết với nhau như thế nào. Xem xét hai công trình kiến trúc ở hai trang 6 và 7. Đừng vội chú ý xem chúng là gì và ở đâu; chỉ đơn giản chú ý vào sự giống và khác nhau của chúng. Các khác biệt là rõ ràng: bên trái là Đền thờ Hephaestus thì dài và thấp, trong khi đó Nhà thờ St Pancras ở bên phải thì có một tháp cao ở giữa. Ta hãy nhìn kỹ hơn một chút và một vài sự tương đồng bắt đầu hiện ra: cụ thể, hàng sáu cột ở

phía trước của nhà thờ với trán tường hình tam giác bên trên rất giống mặt trước của ngôi đền, mặc dù chi tiết phía trên [hàng cột cửa] nhà thờ nhẹ nhàng và tinh tế hơn. Đó không phải là sự trùng hợp ngẫu nhiên. Nhà thờ xây dựng vào đầu thế kỷ 19 theo phong cách Hồi sinh Hy Lạp, do vậy nó có chủ đích mô phỏng theo một đền thờ Hy Lạp cổ. Khi bạn đọc xong cuốn sách này, bạn sẽ thấy các so sánh như vậy rất dễ dàng được thực hiện.

HÌNH PHẢI:
Nhà thờ St Pancras, London,
xây dựng giai đoạn 1819
– 1822 theo phong cách Hồi
sinh Hy Lạp; nó có một sảnh
có mái Thức Ionic và một
đỉnh nhọn lấy cảm hứng
Cổ điển.

Truy tìm Dấu vết

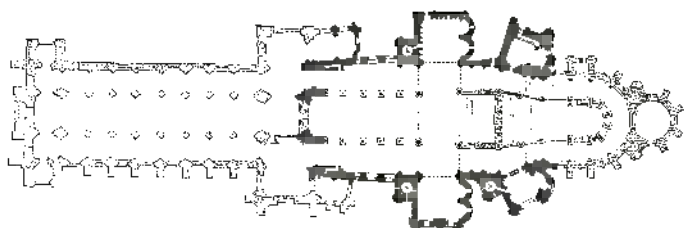
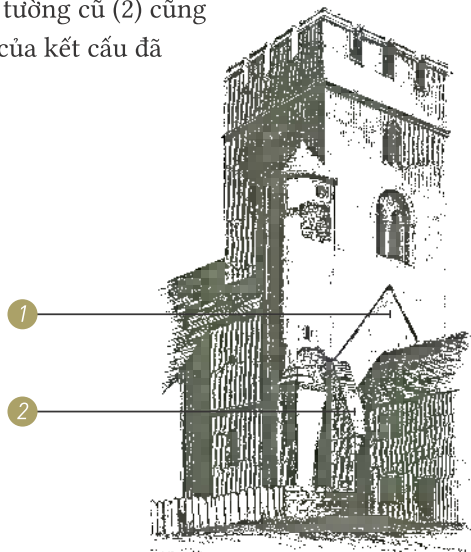
Tìm hiểu các công trình kiến trúc giống như một công việc điều tra: bạn cần tìm kiếm các dấu vết có thể dẫn dắt bạn nhận diện rõ công trình. Các dấu vết này có thể là các cửa sổ đã được biến đổi, các thay đổi về vật liệu hoặc các phân mảnh của cấu trúc cũ còn sót lại trong quá trình cải tạo, hay có thể là những thứ nhỏ hơn, tinh tế như các chi tiết thú yếu, những điều bất thường dị biệt làm cho bạn phân vân tại sao công trình lại như thế. Mọi cấu trúc đều khác nhau, và như một điều tra viên giỏi, bạn cần tiếp cận mỗi công trình một cách cởi mở. Dấu vậy, có một số dấu vết thường thấy mà bạn có thể để ý đến.

Ảnh hưởng của các chi tiết

Như hình minh họa đã chỉ ra, điều rất quan trọng là xem xét cả các chi tiết lẫn hình dạng cơ bản khi cố gắng tìm hiểu một công trình. Ba ngôi nhà này đều có không gian bên trong giống hệt nhau, nhưng sử dụng các chi tiết bên ngoài khác nhau như trụ liên tường (*pilaster*) chạy dọc hoặc dải nổi (*string course*) theo phương ngang khiến cho chúng có vẻ khác biệt với nhau.

Các vệt mái cũ

Hầu hết các cuộc cải tạo một công trình đều để lại một số dạng dấu vết trên kết cấu. Ở đây đường bao mái (*roofline*) đã được thay đổi để mái phẳng hơn, còn lộ ra cạnh mái cũ (1). Màng nhô ra của bức tường cũ (2) cũng là dấu vết của kết cấu đã mất đi.

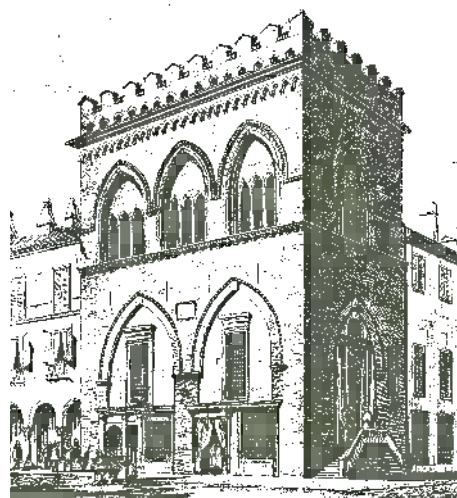
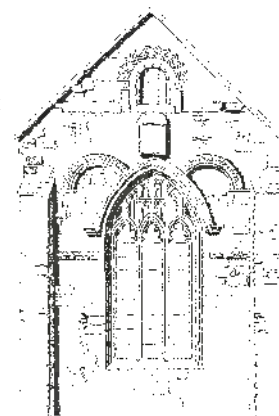

Những điều khác thường

Các đặc điểm không bình thường hay dạng bất quy tắc thường là dấu vết tốt để tìm ra các thay đổi đã được tiến hành với công trình. Ví dụ như ở Nhà thờ chính tòa Canterbury, đường cong trong và ngoài ở đầu phía Đông (bên phải trên hình) làm lộ ra một kết cấu được xây dựng trước đó chỉ bị phá hủy một phần khi đầu phía Đông mới của nhà thờ được xây vào những năm 1170 đến thập niên 1180.

Những cửa sổ bị thay đổi

Khả năng nhận dạng các chi tiết từ các phong cách khác nhau có thể giúp hiểu rõ công trình đã phát triển như thế nào. Ở đây, một cửa sổ rộng thế kỷ 15, có thể nhận ra nhờ vào trang trí mạng xương đá (*tracery*), đã thế vào chỗ có hai khoảng mở, vẫn còn sót lại một phần, từ thế kỷ 12. Điều này giúp hé lộ nhà thờ này đã thay đổi thế nào theo thời gian.

Chèn thêm sàn

Công trình dân sự ở Ý này có một sàn được chèn thêm vào thế kỷ 18, bởi mặt trước của hàng với các cửa sổ Tân Cổ điển phía trên không ăn nhập với vòm cuốn Trung Cổ bao quanh [bên trên], các vòm này nguyên bản được mở thông. Cầu thang ngoài mặt bên cũng là dấu hiệu của sự thay đổi bố trí bên trong.

CÁC DẠNG CÔNG TRÌNH

Lời mở đầu

Chức năng của một công trình có thể ảnh hưởng tới diện mạo của nó, nhiều loại công trình có các điểm đặc trưng làm cho chúng dễ dàng được nhận ra, như các tháp nhà thờ hoặc cửa sổ cửa hàng. Thường thì các đặc điểm này có một mục đích thực tế cũng như mục đích trang trí: ví dụ, tháp nhà thờ có thể treo chuông để gọi mọi người đến dự lễ. Quen với các đặc điểm then chốt này sẽ giúp bạn nhận ra các loại công trình khác nhau, tuy vậy các thành phần của một loại công trình cũng có thể được sử dụng như một hạng mục trang trí trên loại công trình hoàn toàn khác, thông thường nhằm tạo kết nối các công trình với nhau.

Chóp nhọn nhà thờ

Nhiều loại công trình có những điểm đặc trưng tạo sự khác biệt giữa chúng với các công trình khác, như tháp cao của một thánh đường Hồi giáo (*minaret*), lối cửa vào cao rộng của các kho hàng hoặc các cửa sổ ngoại cỡ đặc trưng cho các cửa hàng. Nhà thờ St Pancras ở London, được xây vào giai đoạn 1819 – 1822, với phần chóp của nó rõ ràng đánh dấu đó là một nhà thờ, mặc dù nó có mặt trước trang trí như đền thờ.

Mặt tiền đền thờ

Mặt trước đặc trưng của một đền thờ Cổ điển, với trần tường [tam giác] nổi bật được đỡ trên các cột, giúp che cho gian nội điện (*cella*), hoặc công trình tôn nghiêm bên trong, như ở đây tại Đền thờ Dionysus, ở thành cổ Teos, Thổ Nhĩ Kỳ. Mặt trước đền thờ được sử dụng rộng rãi như một hình dạng trang trí trong các thời Phục Hưng, Baroque và Tân Cổ điển.

Ga đường sắt

Các chức năng mới đòi hỏi các loại công trình mới được phát triển, như những nhà ga đường sắt. Nhà ga King's Cross ở London, xây dựng trong hai năm 1851 – 1852, là một trong những ga xây sớm nhất và các mái che tàu lớn dạng cuốn được thể hiện rõ ra mặt ngoài công trình. Nó cũng có đồng hồ nổi bật và khu vực đợi tàu rất rộng.

Kết hợp các đặc điểm

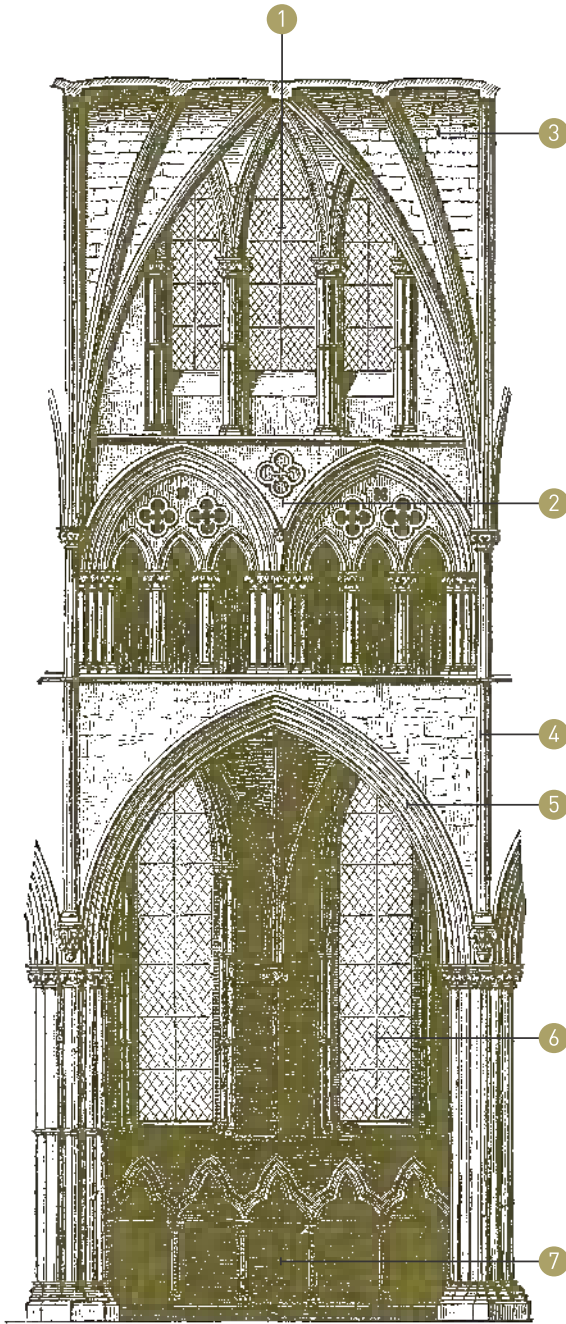
Khả năng nhận biết các đặc tính của nhiều loại công trình khác nhau là rất hữu ích, vì một số công trình kết hợp nhiều hơn một hình dáng. Ví dụ, Đại sảnh Hiệp sĩ ở Lâu đài Malbork, Ba Lan, ứng dụng hình dáng của tháp phòng ngự, nhưng thêm vào đó các cửa sổ trang trí lớn, đặc trưng cho nơi ở của quý tộc.

Sân hiên hàng cột

Đầu thế kỷ 19, Park Terrace ở London, được thiết kế bởi John Nash, thực tế là dãy nhà dài nối với nhau cả hai bên, nhưng hàng cột nhô ra [phía trước cửa chính] (*projecting colonnade*) đã hợp nhất toàn bộ thiết kế và tạo ra một tổng thể to lớn hơn so với bản thân mỗi tòa nhà.

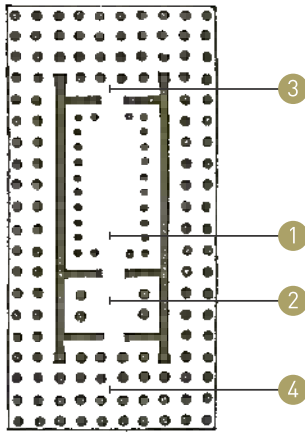
Công trình tôn giáo

Hình dáng một công trình linh thiêng của mỗi tôn giáo là rất khác nhau; nhưng hầu hết chúng đều chia sẻ đặc điểm là tạo nên một không gian cho những người hành lễ có thể tập hợp. Ở nhiều tôn giáo không gian này được chia nhỏ tùy theo giới tính, và có thể có các khu vực đặc biệt cho những người chưa gia nhập tôn giáo đó hoàn toàn. Các hoạt động tôn giáo bao gồm nghi lễ được tiến hành bởi các giáo sĩ, mà những người mộ đạo có thể hoặc không thể được tham dự, như Lễ Ban Thánh Thể của Cơ Đốc giáo, thường cũng cần một không gian dành riêng cho mục đích này. Các công trình tôn giáo thường là các công trình nổi bật nhất trong một địa phương và có thể phân biệt được từ xa bởi các mái vòm hoặc các tháp cao hiển hiện trên đường chân trời.

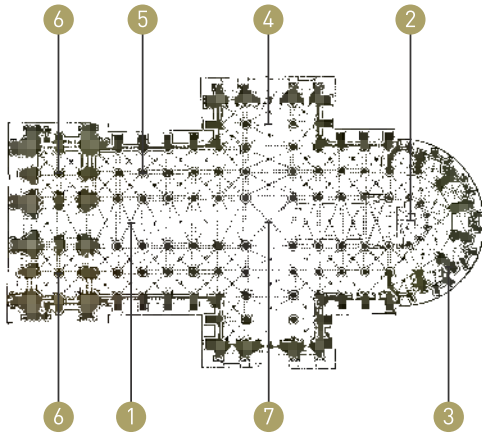
Mặt đứng nhà thờ

Các nhà thờ Trung Cổ lớn là các công trình nhiều tầng và mặt đứng thể hiện cách bố trí các bộ phận theo phương đứng. Các phần chính của mặt đứng giáo đường hoặc nhà thờ chính tòa bao gồm các cửa sổ nóc vòm trên cao (*clerestory window*) (1), hành lang gác (*triforium*) (2), các vòm (3), cột giả chống vòm (*vault respond*) (4), hành lang cuốn khoang giữa (5), các cửa sổ khoang bên (6), các dãy cuốn kín (*blind arcade*) (7), dù vậy không phải mọi nhà thờ đều có tất cả các thành phần này.

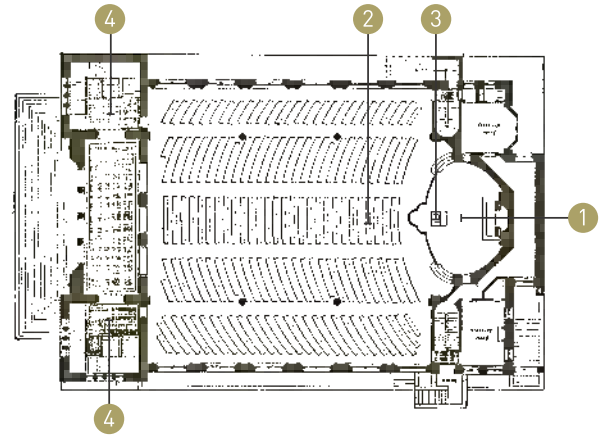
Mặt bằng đền thờ

Gian nội điện (1) của một đền thờ Hy Lạp chứa một bức tượng của vị thần được tôn thờ. Nó không có cửa sổ và được dành riêng cho các thầy tế, trong khi những người hành lễ đứng bên ngoài. Ở phía trước là sảnh tiền điện (*pronaos*) (2), phía sau là sảnh hậu điện (*epinaos*) (3) và toàn bộ công trình thường được bao quanh bằng các hàng cột (*peristyle*) (4).

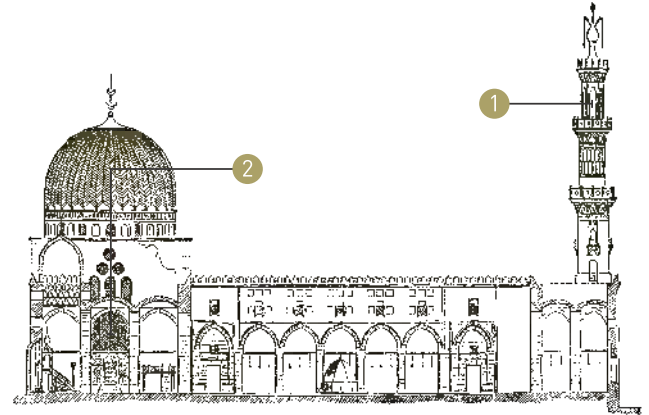
Mặt bằng nhà thờ

Một nhà thờ Cơ Đốc giáo có hai phần chính: khoang giữa (1) nơi những người hành lễ tập hợp, và khu cho ca đoàn (2) nơi Lễ Ban Thánh Thể được cử hành. Các nhà thờ lớn hơn, như Nhà thờ chính tòa Cologne tại Đức được thấy ở đây, thì phức tạp hơn và thường bao gồm hậu cung bán nguyệt (3), các cánh ngang (4), các khoang bên (5), và các tháp hướng Tây (6), cũng như gian trung tâm (7).

Hội đường Do Thái

Hội đường (*synagogue*) là một công trình tôn giáo của người Do Thái với sàn nâng cao ở đầu phía Đông (1) để chứa Hòm đựng pháp điển và các cuộn sách linh thiêng, một khu vực rộng để ngồi (2) và bục giảng kinh cao (*bema*) (3). Hình trên là Đền Beth-el, New York (1892) với khoảng ban công cầu nguyện dành cho phụ nữ có thể đi lên qua khu vực cầu thang (4).

Thánh đường Hồi giáo

Những địa điểm hành lễ của người theo đạo Hồi được gọi là Thánh đường Hồi giáo (*mosque*). Các đặc điểm chính bao gồm một tháp cao (1) để kêu gọi các tín đồ tới và cầu nguyện, và một đại sảnh (2), thường có mái vòm, nơi những người hành lễ quy tụ để cầu nguyện và nghe thuyết giáo. Hình trên là Thánh đường Hồi giáo Sultan Barkuk từ thế kỷ 12 ở Cairo, Ai Cập (k. 1149).

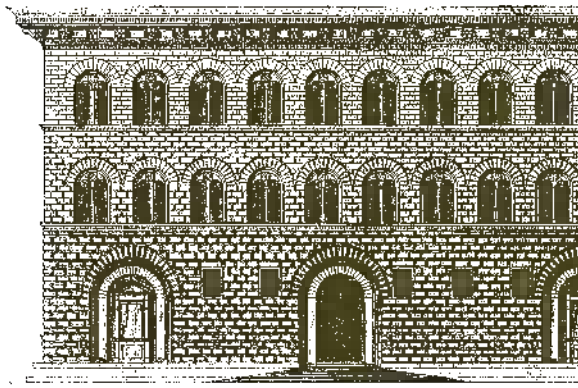
Lâu đài và Cung điện

Một lâu đài là một công sự phòng thủ, và một cung điện là nơi ở của hoàng gia hoặc quý tộc, tuy nhiên sự khác biệt giữa hai loại công trình này thường bị xóa nhòa trong thời Trung Cổ, với các lâu đài có tiện nghi sống xa hoa và các cung điện có lớp lang phòng thủ vòng ngoài mạnh. Các tháp cũng là một phần quan trọng của các công sự Trung Cổ và nơi ở quý tộc. Từ thế kỷ 17 về sau, công sự và nơi ở của quý tộc được tách biệt hơn, và kiến trúc cung điện phát triển như một nơi phô bày sự giàu có và thanh thế của chủ nhân. Nhiều biệt thự và dinh thự lớn được xây dựng trong hai thế kỷ 18 và 19, và các dạng công trình mới – đáng chú ý là các khách sạn lớn cao cấp – cũng vay mượn vốn từ của kiến trúc cung điện.

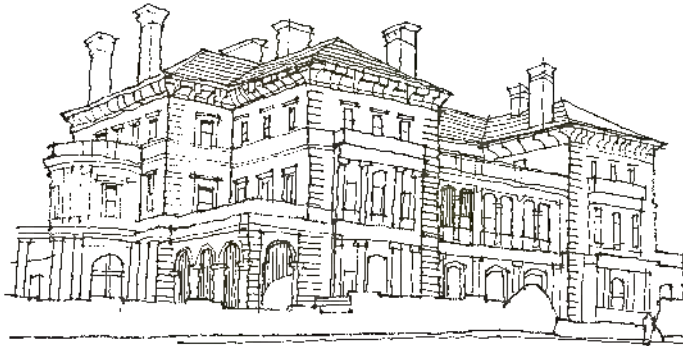
Lâu đài Trung Cổ

Lâu đài Louvre Cổ thời Trung Cổ ở Paris (những phần còn lại của lâu đài này vẫn có thể thấy được ở Bảo tàng Louvre hiện nay) được phòng thủ rất mạnh, với nhà cổng (*gatehouse*) (1), các vọng gác góc (*corner turret*) (2) và một tháp canh trung tâm (*keep tower*) (3), nhưng cũng có các chỗ cư trú xa hoa (4) và một nhà nguyện (5) cho vua và gia đình.

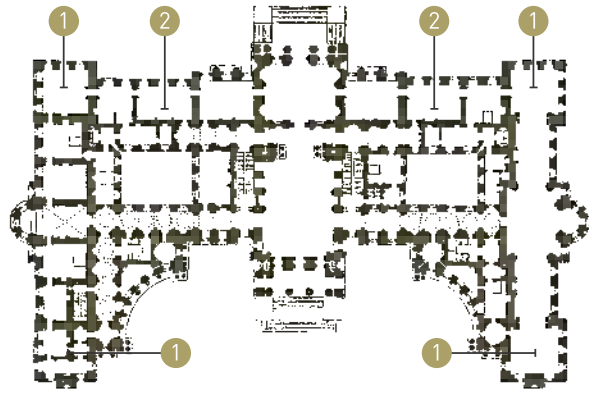
Cung điện thời Phục Hưng

Palazzo, hay cung điện, của gia tộc Medici ở Florence (được xây từ năm 1444) là một cung điện điển hình thời Phục Hưng Ý, với tầng trệt có tường dày tạo không gian để cất trữ đồ đạc và một lối vào sân trung tâm. Khu sinh hoạt chính nằm ở các tầng trên với các cửa sổ lớn lỗ đôi (*biforate window*).

Dinh thự của giới triệu phú

Những người giàu có quyền thế trong các ngành công nghiệp và thương mại của thế kỷ 19 đã xây cho mình những ngôi nhà bề thế như những cung điện. Một trong số đó là biệt thự kiểu Ý của gia tộc Vanderbilt – có tên gọi “The Breakers” – ở Newport, Rhode Island, Mỹ với 78 phòng. Được thiết kế bởi Richard Morris Hunt, nó được xây dựng trong giai đoạn 1893 – 1895.

Cung điện có vụng góc

Cung điện Blenheim ở Oxfordshire được xây cho Công tước xứ Marlborough trong giai đoạn 1705 – 1722. Các vụng góc góc (1) của cung điện gợi nhắc đến việc phòng thủ và các dịp chiến thắng quân sự mà cung điện từng ăn mừng, nhưng chúng chỉ là để trang trí mà không có chức năng thực. Phổ biến trong thời kỳ này là các dãy phòng chính xa hoa liền nhau (*enfilade*), được nối thông nhau thay vì cần hành lang tách biệt (2).

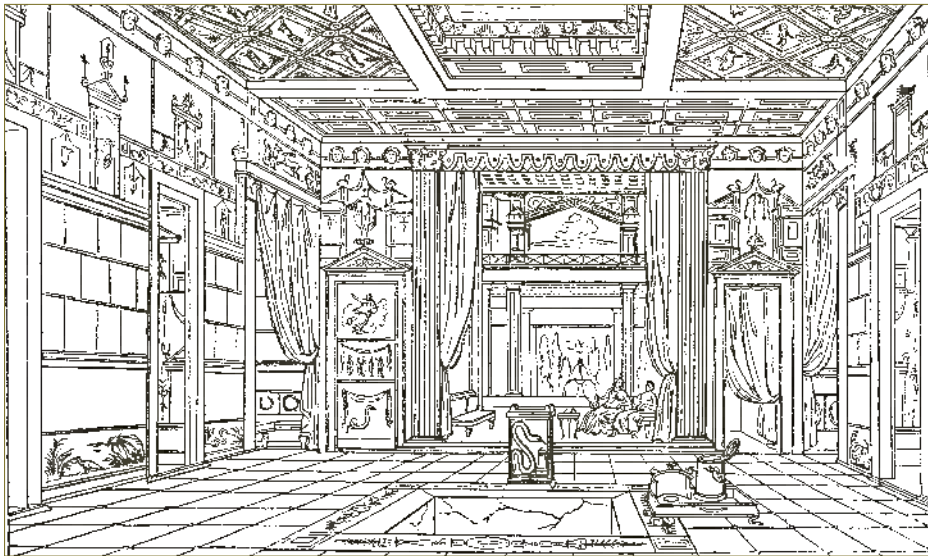

Khách sạn lớn cao cấp

Các khách sạn, trở thành loại công trình ngày càng quan trọng nhờ sự phát triển của tàu hỏa và tàu thủy chạy hơi nước trong thế kỷ 19 giúp thúc đẩy nhu cầu du lịch đại trà, đã vay mượn ngôn ngữ thị giác của các cung điện nhằm tạo ra các công trình đồ sộ. Ví dụ Khách sạn Raffles ở Singapore (hoạt động từ năm 1887) kết hợp các cửa sổ theo phong cách Palladian với các mô típ có nguồn gốc bản địa.

Nhà ở

Nhà ở là loại công trình chủ yếu xung quanh chúng ta, nhưng thiết kế nhà đã thay đổi đáng kể qua các thế kỷ. Trong thế giới cổ xưa – và vẫn còn tồn tại ở nhiều quốc gia khí hậu nóng ngày nay – các ngôi nhà được xây với các phòng bao xung quanh một sân trong trung tâm có cửa mở về các phía. Ở châu Âu thời Trung Cổ, thành phần chính của ngôi nhà là đại sảnh, một phòng mở rộng lớn để làm bếp, chỗ ăn và khu vực ngủ. Vào thế kỷ 16, các không gian riêng tư được phân tách, bố trí ở các tầng trên, dần trở nên thông dụng. Sự lớn mạnh của các thành thị cũng dẫn đến sự phát triển của các dãy nhà liên kế.

Thông tầng kiểu Tuscan

Nội thất không gian thông tầng kiểu Tuscan này (*atrium tuscanum*) cho thấy vẻ hoàn thiện đặc biệt xa hoa bên trong các ngôi nhà La Mã cổ đại. Khu thông tầng trung tâm được mở thông lên trời, có trần nhà thiết kế ô lõm (*coffered ceiling*) và các bức bích họa trên tường. Các phòng riêng mở cửa quay vào không gian này, và có một bể nước ở trung tâm.

Đại sảnh

Đại sảnh (*great hall*), hay phòng lớn, là khu vực sinh hoạt chính trong một ngôi nhà Trung Cổ, là không gian dùng cho cả hoạt động ăn chung lẫn việc ngủ, và điển hình được xây cao thông tới mái nhà với các cửa sổ rộng. Hai cửa ra vào ở xa phía cuối phòng lần lượt là lối vào phòng trữ đồ khô (*pantry*) và kho trữ thực phẩm ướt (*buttery*).

Nhà ngoại ô

Bằng cách nào chúng ta có thể chắc chắn rằng đây là một ngôi nhà, mà không phải là một cửa hàng chẳng hạn? Một phần bởi kích thước của nó, không quá lớn mà cũng không quá nhỏ, mặt khác cũng bởi lối vào đơn (*single entrance*) và các cửa sổ, chúng có cùng kích thước ở các tầng – không giống các cửa sổ của cửa hàng, thường lớn hơn ở tầng trệt.

Nhà đô thị có tầng trên đua ra

Dù không cần bước vào trong, có thể nói ngay rằng ngôi nhà ở Pháp thời Trung Cổ này có vài tầng. Các phần nhô ra (*jetty*) thể hiện phần cuối của dầm sàn [tầng trên] chìa ra ngoài để đỡ, chỉ rõ sự hiện diện của các tầng. Các dầm nhô ra phía trước ngôi nhà thường được trang trí cầu kỳ.

Khối nhà chung cư

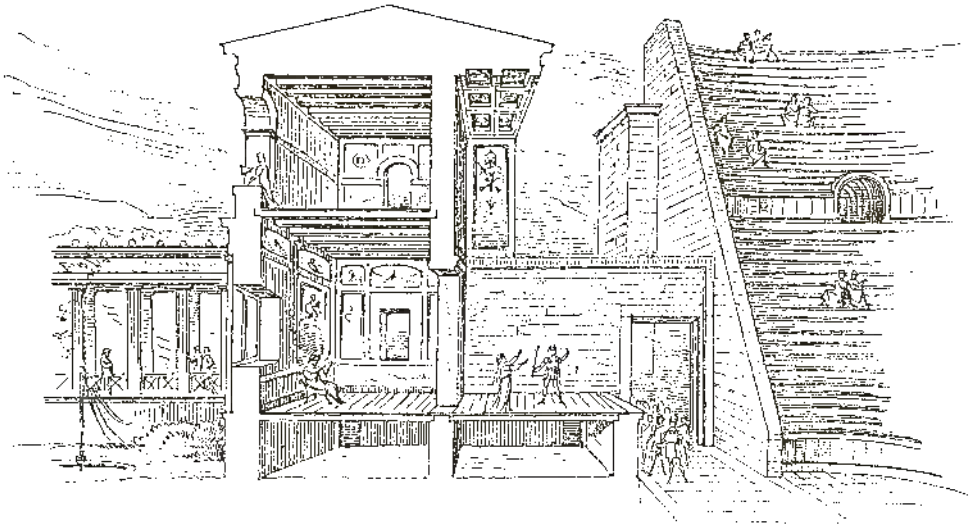
Chung cư Highpoint ở khu Highgate, London, được xây dựng khoảng năm 1935, bạn có thể nhận thấy rõ chúng là những căn hộ (*flat*) bởi lối vào đơn dễ thấy và nhiều cửa sổ khắp các tầng. Các khối nhà được thiết kế theo cách để mỗi căn hộ được chiếu sáng và thông gió tốt.

Công trình công cộng

Hầu hết các xã hội có một số loại công trình công cộng với mục đích dân sự hoặc quản lý của chính quyền, cho các hoạt động giải trí quy mô lớn, và cho các tập hợp nhà ở mở cửa cho nhiều người. Các nhà hát, tòa nhà chính quyền, thư viện và bảo tàng nằm trong số các loại công trình công cộng phổ biến nhất. Các công trình như vậy có từ vựng kiến trúc của riêng chúng, khác biệt với các công trình tôn giáo, nhà ở hoặc thương mại; và các đặc điểm quyết định rõ ràng – như các tháp nổi bật của những tòa thị chính – được nhìn thấy một cách rộng rãi. Các công trình công cộng cũng có những đặc thù bố trí không gian bên trong, như khán phòng của một nhà hát hay các không gian trưng bày mở của một bảo tàng.

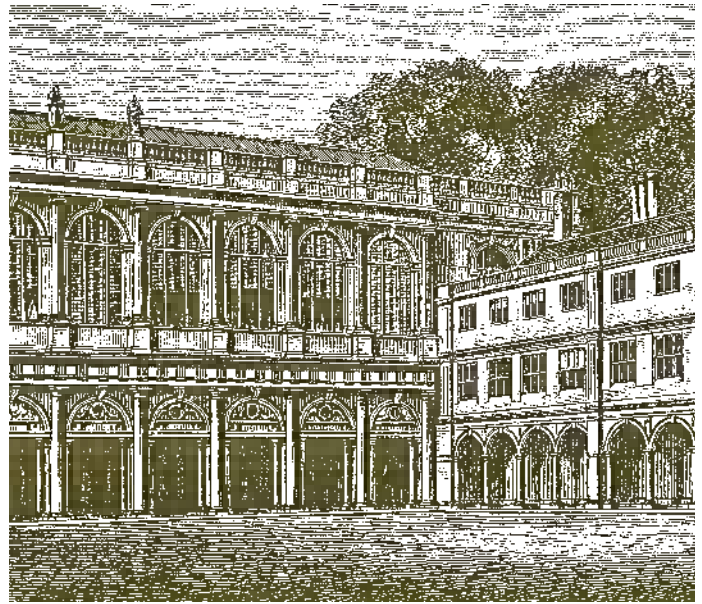
Nhà hát

Góc nhìn mặt cắt của một nhà hát Hy Lạp cổ đại cho thấy sự tương đồng với một nhà hát hiện đại. Chỗ ngồi được mở rộng hoặc ngả dốc về sau để mọi người có tầm nhìn tốt; các hoạt động được diễn ra trên một sân khấu nhô cao trên hồ nhạc, dành cho nhạc công và vũ công, còn đằng sau là các phòng thay trang phục và khu vực kho chứa.

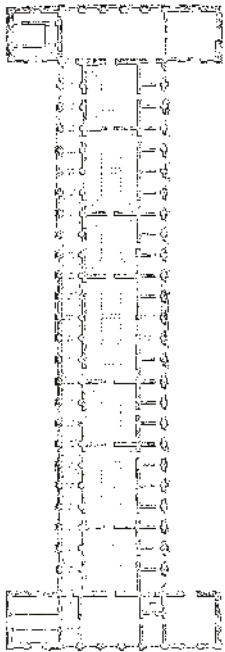
Tòa thị chính

Tòa Thị chính kiểu cuối thời Gothic thế kỷ 15 ở Brussels, Bỉ, có một ngọn tháp rất nổi bật, trên đó có đồng hồ và cả những chiếc chuông treo bên trong. Ngọn tháp không chỉ làm cho đồng hồ ở độ cao phía trên thành phố dễ được nhìn thấy hơn mà còn là một dấu mốc nổi bật về niềm kiêu hãnh của người dân và sức mạnh địa phương.

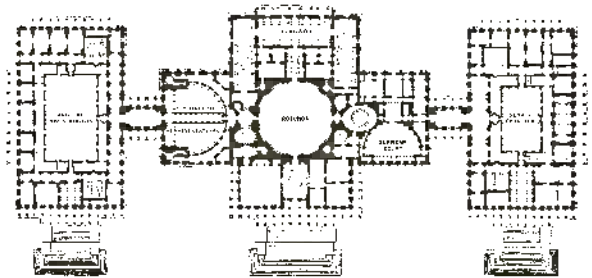
Thư viện trường đại học

Một thư viện luôn là điều cơ bản đối với các trường phổ thông, cao đẳng và đại học. Thư viện thế kỷ 17 của Trường Trinity College ở Cambridge có các cửa sổ rộng cung cấp ánh sáng tự nhiên tốt cho phòng đọc tầng trên. Hành lang cuốn tầng trệt che cho khu vực chứa các giá sách.

Bảo tàng

Những bảo tàng công cộng là một dạng công trình mới vào cuối thế kỷ 18, và Alte Pinakothek ở Munich, Đức, là một trong những bảo tàng sớm nhất. Nó có một loạt phòng trưng bày nối nhau chạy dọc nằm ở phần không gian giữa, được chiếu sáng từ trên cao, với các khoang và phòng trưng bày nhỏ hơn mở ra các phía cạnh bên, một cách bố trí vẫn còn phổ biến trong các bảo tàng.

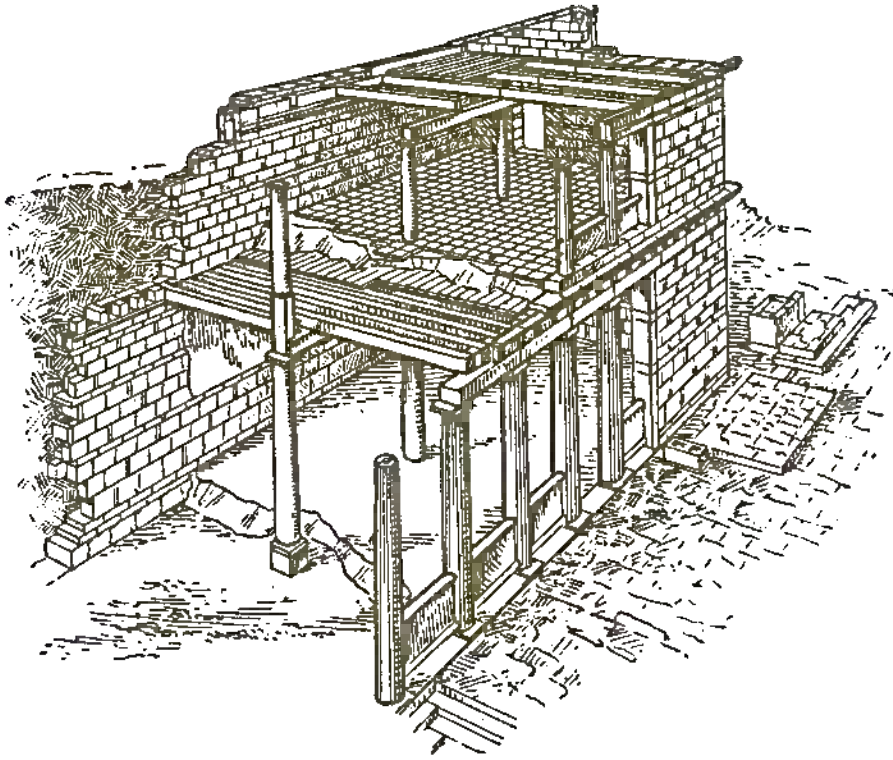

Tòa nhà chính phủ

Hình dáng kiến trúc của Điện Capitol ở Washington DC phản ánh bộ máy của chính phủ Mỹ với hai hội đồng được tuyển cử là Thượng viện và Hạ viện. Mỗi hội đồng có một phân khu riêng rộng ở mỗi đầu, và ở trung tâm là một lầu tròn có mái vòm (*rotunda*). Ở đây cũng có một phòng xử án nhỏ hơn.

Công trình thương mại

Mọi xã hội đều có các hoạt động mua bán hoặc sản xuất hàng hóa cần các chỗ để sản phẩm được sản xuất và lưu trữ, cũng như những nơi để người mua và người bán gặp nhau. Không gian thương mại có thể đơn giản chỉ là một tấm thảm trải trên mặt đất, nhưng khi các thành phố phát triển thì nhu cầu cần có các công trình dành cho những mục đích cất trữ và bán hàng hóa được nhen nhóm và hình thành. Trong các thành phố, áp lực về không gian khiến các cửa hàng trong đô thị thường kết hợp với nhà ở, để chủ nhà hoặc sống trong đó hoặc cho người khác thuê. Vào thế kỷ 19, các bách hóa tổng hợp bán mọi loại hàng hóa đã được phát triển.

Stoa

Stoa thời Hy Lạp cổ đại, một loại dãy nhà gồm một hoặc hai tầng phủ trên dãy hành lang thụt cột chạy dài, đã là một kiểu trung tâm thương mại sơ khai và thường được xây bao quanh nơi họp chợ. Các cửa hàng nhỏ được xây về phía bức tường đặc, trong khi hàng cột mở ở phía trước tạo ra lối đi có mái che cho người mua hàng và các khách bộ hành khác.